ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 658.7

Біловодська О.А.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу та управління інноваційною діяльністю,
Сумський державний університет

Кириченко Т.В.
аспірант кафедри маркетингу управління інноваційною діяльністю,
Сумський державний університет

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІННОВАЦІЙНО СПРЯМОВАНОГО ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF RESOURCE POTENTIAL INNOVATIVE AIMED INDUSTRIAL ENTERPRISES

У статті на основі дослідження основних підходів до оцінки стану ресурсного потенціалу підприємств визначено етапи для виконання процедури оцінювання його ефективності використання в умовах інноваційного розвитку та запропоновано авторський підхід до виділення складових елементів ресурсного потенціалу на промисловому підприємстві.
Ключові слова: ресурси підприємства, оцінювання ефективності використання ресурсів, ресурсний потенціал, промислове підприємство, інноваційний розвиток, етапи процедури оцінки ресурсного потенціалу.

В статье на основе исследования основных подходов к оценке состояния ресурсного потенциала предприятий определены этапы выполнения процедуры оценки его эффективности использования в условиях инновационного развития и предложен авторский подход к выделению составляющих элементов ресурсного потенциала на промышленном предприятии.
Ключевые слова: ресурсы предприятия, оценка эффективности использования ресурсов, ресурсный потенциал, промышленное предприятие, инновационное развитие, этапы процедуры оценки ресурсного потенциала.

In this article, based on a study of the main approaches to the assessment of the enterprises resource potential, identified the stages of the procedure for evaluating its efficiency, and proposed approach to the selection of the constituent elements of the resource potential in industrial enterprises.
Keywords: enterprise resources', evaluation resource efficiency, resource potential, industrial plant, innovative development, stage evaluation procedure resource potential.

Постановка проблеми. Міжнародний та вітчизняний досвід господарювання свідчить, що запорукою підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах стрімкого інноваційного розвитку та висококонкурентного середовища є раціональне використання ресурсного потенціалу, що не тільки сприяє зведенню до мінімуму витрат, пов'язаних із запасами, налагодженню ефективного виробничого процесу, а й забезпечує отримання бажаного кінцевого результату у вигляді виробництва високоякісної продукції для задоволення потреб і запитів споживачів та отримання планових фінансових показників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним аспектам аналізу фомування та управління ресурсами, оцінці окремих складників ресурсного потенціалу присвячено значну кількість робіт учених. Зокрема, істотний внесок зробили Краснокутська Н.С. [1], Ареф'єва О.В. [2], Мягких І.М [3], Шаманська О.І. [4], Соколовська А.М. [5], Кузьменко О.В. [6], Павленков М.М. [7], Дерев'янко Ю.М. [8], Ємельянов О.Ю. [9] та ін. Однак при цьому недостатньо уваги приділялося виділенню підходів до інтегрального оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу промислового підприємства.

Постановка завдання. Метою даної статті є формування етапів для проведення процедури оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу на промисловому підприємстві на основі авторського підходу до виділення відповідних складових елементів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою соціально-економічного розвитку будь-якого підприємства є його ресурсний потенціал, кількісні та якісні характеристики якого відображають впорядковану сукупність ресурсів. Отже, на думку Шаманської О.І. [4], ресурсний потенціал підприємства – це сукупність взаємопов'язаних ресурсів, які використовуються для виробництва продукції, а також спроможність працівників використовувати їх із метою виробництва та реалізації продукції для отримання прибутку. Він є багатокомпонентним. Як правило, величина цього потенціалу визначається обсягом окремих видів ресурсів, які перебувають у розпорядженні підприємства: матеріальні; трудові; нематеріальні; інформаційні; фінансові. Однак ми вважаємо, що вказані вище п'ять груп ресур-

сів, які часто виділяються в наукових виданнях [1–5], не охоплюють усі ресурси, які мають бути виокремлені на промислових підприємствах, особливо в умовах інноваційного розвитку. Це можна пояснити тим, що ресурсний потенціал підприємства характеризує не весь запас конкретного ресурсу, а ту його частину, яка залучена у виробництво з урахуванням економічної доцільності та досягнень науково-технічного прогресу і містить не тільки сформовану систему ресурсів, а й нові альтернативні ресурси та їхні джерела.

На основі аналізу поняття «ресурсний потенціал підприємства» та його основних компонентів нами вдосконалено та запропоновано авторський підхід до виділення складових елементів ресурсного потенціалу в умовах інноваційної спрямованості промислових підприємств (рис. 1).

Так, матеріальні ресурси забезпечують безперебійне функціонування виробничого процесу за рахунок предметів і засобів праці; нематеріальні ресурси дають змогу розробляти та патентувати власні підходи до управління виробництвом, створюючи тим самим потужну репутацію фірми; технічні ресурси (або основні фонди) беруть участь у процесі виробництва для перетворення матеріальних ресурсів у товар; фінансові ресурси забезпечують мобілізацію коштів для запуску виробничого процесу; трудові ресурси формують основу сильного кадрового складу; інформаційні ресурси створюють умови для швидкого і легкого обміну інформацією між відділами, а також для автоматизованого управління процесом виробництва, і, нарешті, інноваційні ресурси є основою всіх процесів на підприємстві і покликані виконувати найважливішу функцію: одержання різного роду продуктових, технологічних й організаційних переваг над конкурентами.

Отже, запропонований підхід до виділення складових елементів ресурсного потенціалу промислових підприємств є більш повним, системним та раціональним, оскільки він дає змогу логічно розподілити ресурси залежно від їх функціонального спрямування. Метою такого підходу є досягнення високої економічної ефективності логістики запасів, що передбачає знаходження компромісу між зменшенням витрат, пов'язаних із запасами, задоволенням потреб споживачів промислової продукції та забезпеченням потреб виробничого процесу.

Закономірним результатом використання ресурсного потенціалу підприємства є насамперед виробництво продукції високої якості, що дає можливість отримати високу віддачу. Ресурсний потенціал підприємства слід розглядати, з одного боку, як специфічну економічну категорію, що є наслідком взаємодії всіх ресурсів підприємства, не лише наявних, а й прихованих, а з іншого – як економічну основу підприємства, що характеризується системою показників, які відображають не тільки наявні ресурси, а й їхні резерви, які можуть бути використані за визначених умов.

Оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства має бути комплексною та систематизованою. У такій оцінці повинні міститися узагальнені висновки щодо використання ресурсів підприємства, засновані на принципі системності. Процес оцінювання повинен відбуватися також у певній послідовності і мати потребу в чіткій організації. Тобто оцінка – це результат визначення та аналізу якісних і кількісних характеристик підприємства [4]. Така оцінка дає можливість установити як функціонує ресурсний потенціал, наскільки ефективно він використовується і чи досягаються поставлені цілі підприємства.

Для організації налагодженої системи управління виробничо-збутовими процесами на підприємстві та завчасного виявлення прогалин, які несуть збитки, необхідно проводити оцінку ефективності використання ресурсів, оскільки своєчасне виявлення ланок, що порушують процеси безперервних поставок запасів, дає змогу швидко виправити збої у виробничому процесі та уникнути зривів у поставках готової продукції.

Аналіз фахової літератури [1–11] і практика господарської діяльності засвідчують, що на даний момент ще мало вивчені комплексні методичні підходи до оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу, які забезпечують досягнення стратегічних цілей і завдань розвитку підприємства. Відповідно, це говорить про те, що нині ще не розроблені чіткі етапи проведення та критерії оцінки ресурсного потенціалу підприємства, тому ми пропонуємо такі етапи для виконання такої процедури оцінки на промисловому підприємстві:

1. Аналіз структури ресурсного потенціалу конкретного промислового підприємства (наявність чи відсутність того чи іншого складника).

2. Визначення головних показників, що характеризують конкретний складник потенціалу (матеріальний, нематеріальний, технічний, фінансовий, трудовий, інформаційний, інноваційний).

3. Аналіз сильних і слабких сторін використання ресурсного потенціалу.

4. Розрахунок показників ефективності використання складників ресурсного потенціалу підприємства.

Рис. 1. Авторський підхід до виділення складових елементів ресурсного потенціалу промислового підприємства

5. Розрахунок інтегрального показника рівня ефективності використання ресурсного потенціалу.

6. Інтерпретація отриманих результатів.

7. Розроблення рекомендацій щодо виявлення резервів максимізації від використання ресурсного потенціалу та одержання конкурентних переваг, зокрема у вигляді виробництва високоякісної продукції для отримання планових фінансових показників.

Отже, запропонований підхід до формування етапів оцінки рівня ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств допоможе систематизувати та впорядкувати сукупність управлінських дій, спрямованих на організацію ефективного та раціонального управління виробничим процесом промислових підприємств.

Подальший аналіз опублікованих праць [1–6] показав, що серед найпоширеніших підходів до оцінювання ефективності використання ресурсів є метод діагностики ресурсного потенціалу, який слід проводити у формі комплексного, поетапного і поелементного дослідження. Так, за комплексної форми оцінювання ресурсного потенціалу досліджуються всі ресурси підприємства (зазвичай матеріальні; трудові; нематеріальні; інформаційні; фінансові), що інтегруються в єдиний показник. Основними методами інтегрування показників є експертний та рейтинговий. Використовуючи поетапне оцінювання, найчастіше акцентується увага на головних критеріях, що визначають здатність підприємства вирішувати його основні завдання. У цьому разі проблема зводиться до деталізації головних критеріїв, що забезпечують комплексне оцінювання.

Для оцінки ресурсного потенціалу промислового підприємства пропонується застосовувати комбінаційну основу використання декількох методів і проводити її за інтегральним показником (базується на використанні системи одиничних, комплексних та інтегрального показників) та індексною формою їх аналізу [7]. Інтегральний показник пропонується розрахувати як суму комплексних показників оцінки виробничого, трудового, фінансового, інформаційного потенціалу з урахуванням вагомості їх значення у формуванні ресурсного потенціалу підприємства.

Автори [8–10] використовують інтегровані моделі контролінга для проведення оцінки ефективності використання ресурсів, що є особливо важливим в умовах інноваційних зрушень. Зокрема, серед них можна виділити методи пріоритетної оцінки ресурсів, грошової оцінки елементів потенціалу, ресурсно-регресійний або індексний метод та ін.

На нашу думку, доречно погодитися з тим, що оцінювати ресурсний потенціал слід на основі комплексного підходу, однак жоден із запропонованих вище способів його оцінки не відображає всі складники. Отже, необхідно розробити інтегральний показник, який допоможе систематизувати сукупність ресурсів для організації ефективного та раціонального управління виробничим процесом промислових підприємств.

На основі проведеного аналізу щодо елементів, які мають бути покладені в основу розроблення інтегрального показника оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу, ми пропонуємо включати такі складники:

– матеріальні ресурси, оцінювання яких включає аналіз потенційних можливостей предметів і засобів праці, технічних та технологічних ресурсів підприємства;

– нематеріальні ресурси, оцінювання яких передбачає аналіз стану репутації підприємства та комплексу наявних прав власності;

– фінансові ресурси, оцінювання яких полягає в аналізі фінансових показників, показників прибутковості, ліквідності та платоспроможності;

– трудові ресурси, оцінка яких включає аналіз показників плинності кадрів, рівня продуктивності праці трудових ресурсів;

– інформаційні ресурси, оцінювання яких включає аналіз технічного забезпечення інформаційними системами;

– технічні ресурси, оцінка яких дає можливість визначити, наскільки раціонально використовуються основні фонди на підприємстві;

– інноваційні ресурси, оцінювання яких полягає в аналізі показників рівня рентабельності та внутрішньої норми прибутковості інноваційних проектів.

Висновки з проведеного дослідження. У роботі було сформовано етапи проведення процедури оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу на промисловому підприємстві на основі авторського підходу до виділення відповідних складових елементів. Запропонований підхід до виділення складових елементів ресурсного потенціалу промислових підприємств є більш повним, системним та раціональним, оскільки він дає змогу логічно розподілити ресурси залежно від їх функціонального спрямування і включає в себе матеріальні, нематеріальні, технічні, фінансові, трудові, інформаційні та інноваційні ресурси. Метою такого підходу є знаходження компромісу між витратами, пов'язаними із запасами, задоволенням потреб споживачів промислової продукції та забезпеченням потреб виробничого процесу. Запропонований підхід до формування етапів оцінки рівня ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств допоможе систематизувати та впорядкувати сукупність управлінських дій, спрямованих на організацію ефективного та раціонального управління виробничим процесом промислових підприємств, особливо в умовах їх інноваційної спрямованості.

Подальші дослідження мають спрямовуватися на кількісне вимірювання інтегрального показника для оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу з урахуванням особливостей функціонування вітчизняних промислових підприємств та розвитку ринку інноваційних пропозицій.

Список використаних джерел:

1. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : [навч. посіб.] / Н.С. Краснокутська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.

2. Ареф'єва О.В. Економічні засади формування потенціалу підприємства / О.В. Ареф'єва, Т.В. Харчук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7(85). – С. 71–76.

3. Мягких І.М. Аналіз та оцінка використання ресурсного потенціалу в системі споживчої кооперації / І.М. М'яких // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1(91). – С. 136–142.

4. Шаманська О.І. Сучасні підходи до оцінювання ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства / О.І. Шаманська // Ефективна економіка. – 2013. – № 3.

5. Свіргун О.М. Ресурсний потенціал підприємства: теоретичні аспекти / О.М. Свіргун, В.В. Соколовська // Економічні науки. Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/17_AND_2010/Economics/69284.doc.htm.

6. Olefirenko O.M. Methodical approach to estimation of industrial enterprises' technical and technological development level / O.M. Olefirenko, Ye.I. Nagornyi, O.G. Shevliuga // Actual Problems of Economics. – 2014. – № 8(158). – P. 464–470.

7. Кузьменко О.В. Обгрунтування методичних підходів до оцінки ресурсного потенціалу підприємства / О.В. Кузьменко // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – № 1(7). – С. 280–286.

8. Павленков М.Н. Ресурсное обеспечение предприятия: интегрированная модель контроллинга / М.Н. Павленков, А.В. Парамонов // Российское предпринимательство. – 2011. – № 3. – Вып. 1(179). – С. 75–81.

9. Дерев'янко Ю.М. Методичні підходи щодо визначення ефективності використання ресурсів / Ю.М. Дерев'янко // Механізм регулювання економіки. – 2006. – № 2. – С. 46–56.

10. Ємельянов О. Ефективність використання виробничих ресурсів підприємства та їх вплив на експлуатаційні витрати / О. Ємельянов, О. Курило // Схід. – 2009. – № 8(99). – С. 63–66.

11. Gryshchenko O. Research of the managerial decision-making conditions in the innovative sphere / O. Gryshchenko, J. Klisinski, M. Akhrameeva // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014. – № 2. – С. 136–150.